

Novella

Egy esztendővel a háború után történt, hogy a kanizsai titkárnak, aki pelyhesállú legényember volt, igen gyakran akadt elintéznivalója Szuboticán.

Akkoriban javában folyt az agrárreform, a kanizsai földnélküliek szinte megszállva tartották a városházát, a konferenciatermet, fenn a titkári szobában pedig szünet nélkül csengett a telefon: Zenta, a járási székhely hívott, utasított, kért, könyörgött, parancsolt, káromkodott, már aszerint, hogyan mentek a dolgok. De ez csak a titkári telefon volt. A városháza többi telefonján a járási népfel-szabadító bizottság hetvenhét alosztályának kisezer tisztviselője facsarta, kergette Kanizsa város jobb sorsra érdemes hivatalnokait, végtelen jegyzékeket követelve a földigénylők személyi adatairól, amelyekből azután mindég hiányzott valami: hol az igényelt föld terméseiről szóló kimutatás tíz évre visszamenőleg és tíz évre előre, hol pedig az igénylő nagyanyjának egészségi állapota.

Ilyen körülmények között hamar feltűnt, hogy a kanizsai titkár időnként el-el tűnik egy fél napra, vagy egy éjszakára a városból, és a kérdésre, hogy hol volt, jámbor képpel mindig csak azt felelte:

— Szuboticán voltam... családi ügyben.

Mityát, a járási titkárt, kezdte idegesíteni a dolog és nem került sok fáradságába kitalálni, hogy milyen családi ügyről lehet szó. Egy szép napon magához hívatta hát kanizsai munkatársát és így szólt hozzá:

— Idefigyelj komám! Megelégettem már ezt a te mászkáláso-dat. Kapsz két nap szabadságot, menj be Szuboticára és dönts el a dolgot. Nősülj meg, vagy szakíts! Nem engedem, hogy az agrár-reform kellős közepén a kanizsai titkár féllábbal mindig Szuboti-cán lógjon. — Ezzel tenyere élével az asztal lapjára ütött és két-felé separt vele.

A fiú elvörösödött. Tudta, hogy ez a kétfelé való söprögetés elveket jelentett. Mitya sziklaszilárd elveit, amelyek szerint az il-

lető ügyben csak két eshetőség van; harmadik nincs. Pedig ő legszívesebben éppen ezt a harmadikat választotta volna, mert sehogy sem tudta elképzelni, milyen az, ha az ember odaáll egy lány elé és megkéri a kezét. Igaz, addig is emlegette előtte a házasságot de Mária félig-meddig kislány számba vette mindig, bizonyára most is kinevetné.

Eszébe jutott, hogy valamiképp meg kellene magyarázni Mityának ezt az egész dolgot, esetleg megkérni, menjen ő el helyette lánykérőbe, vagy legalább menjenek el együtt, úgy mégis könnyebb lenne, de Mitya ismerte emberét és még mielőtt az kinyitotta volna a száját, ráförmedt:

— Párttag az a lány?

— Igen.

— No, akkor ha okoskodik, mondd meg neki, hogy én küldtelek és hogy ez a mi határozatunk: vagy esküvő, vagy szakítás.

A legényke melléből megkönnyebűt sóhaj szakadt fel: Így, ez már más. Ennek már hivatalos súlya van, nem csak efféle hebehurgya önhatalmú cselekedet. Ezt már Mária is kénytelen lesz komolyan venni.

Másnap kora reggel a kanizsai titkár a vasútállomásra beállított egyenesen a lányosházhoz és miután Máriával előbb megvitatatta a világpolitikai helyzetet és közösen megállapították, hogy éppen március nyolcadika van, a nők napja, az így támadt ünnepi hangulatban előmerészkedett a kérdéssel. Mária elmosolyodott:

— Már megint házasodni akarsz? Hagyd már abba, majd máskor beszélgetünk erről.

— Nem lehet. Azonnal választ kérek, — vágott szavába a legény és maga előtt látta Mitya kezét, amint lecsap az asztalra és jobbra balra seper elválasztva egymástól a két egyedüli lehetőséget.

— De miért ilyen sürgős — hökkent meg a lány látva, hogy ez több mint az eddigi felelőtlen évődések és tervezgetések.

— Ilyen a határozat.

— Határozat?

— Igen. Párthatározat.

A lány nevetni kezdett. Leült egy székre és egész testét rázta a nevetés:

— Jani, te megbolondultál. Anya, anya — kezdett el kiabálni — Anya, gyere, nézd a Jani megbolondult...

Az ajtón egy szelídarcú öregasszony dugta be a fejét:

— Mi az, gyere, mit lármázol?

— Anya nézd... a Jani megkerült... — nyögte a lány.

— Már hogy került volna meg... hogy beszélsz te...?

— Azt... azt akarja, hogy menjek hozzá feleségül.

— Ejnye, lányom, ne idétlenkedj! Ha illendően kérdeztek, akkor tessék illendően válaszolni. Elég régen jártok már együtt, ismerhetitek egymást...

— De... de a Jani nem azért akar feleségül venni, mert szeret.

— No ne, hát miért? — kérdezte az öregasszony és kicsit félrefordulva gyorsan keresztet vetett.

— Azért mert ilyen a párthatározat — tört ki ismét a lányból a nevetés. — Igaz Jani? — és a legényre nézett, aki úgy ült ott, mint aki puskaporos hordó kanócat gyujtotta meg és most rajta ülve várja a robbanást.

Az öregasszony hol az egyikre, hol a másikra nézett és a fejét csóválta. A Pártról valami ködös forgalma volt, hiszen négy gyereke közül három tagja volt; egyikük, a legidősebb fiú, a csendőrökkel folytatott harcban esett el a megszállás alatt. A gyerekeitől megtanulta az öregasszony, hogy a Párt nem szokott hiába szólni, ha pedig szól, akkor az nagyon komoly dolog. Most nem értette ugyan egészen, hogy mi köze lehet a Pártnak a házassághoz meg a szerelemhez, de ha igaz amit ez a bolondos lány beszél, akkor mégsem illik nevetni:

— Ne ne vess, te hólyag! — förmedt rá — hanem szedd össze az eszed és felelj, ahogy illik, ha már a párt kéri meg a kezéd.

A legényke hálásan nézett váratlan szövetségesére és fülig vörösödve, de növekvő bátorsággal hozzátette:

— Igen, igen! Ez egyáltalán nem nevetséges. Engem azért küldtek, hogy elintézzem ezt a dolgot — azután tenyere élével az asztalra ütött és kétfelé sepert vele úgy, mint Mitya, így jelezve, hogy itt elvekről van szó.

— Hát, ha muszáj, akkor nem is nehéz — mondta a lány és hősiiesen igyekezett elfojtani a torkából mindegyre felbuggyanó nevetést.

A legény azonban mintha nem is hallotta volna a szavakban rejlő beleegyezést. Most már elemében volt. Hiszen ez olyan, mint egy értekezlet: ha nem megy a dolog, az ember hivatkozik a járási határozatokra és kész. Fészkelődött hát kicsit a széken és rámondult a lányra:

— Mikor esküszünk?

— Hát... majd... ráérünk...

— Így nem alkuszunk. Nekem pontos dátum kell.

— Jó, legyen pontos dátum — egyezett bele kuncogva a lány.

Így határozták el végül, hogy az esküvőt egy másik jelentős napon, április hatodikán tartják meg.

Április ötödikén a kis titkár készülni kezdett. Egyetlen ruháját gondosan lekefélté. Bilbijától, a milícia írnokától kölcsönkérte a fényképezőgépet, a mindentudó Sili, a villanytelep igazgatója filmet is szerzett bele valahonnan és délután, mivel semilyen konferencia nem volt kilátásban, elindult az adorjáni réten át gyalogosan Zenta felé.

Peckesen lépdelt a tavaszi napsütésben, olyan büszkén, mint-ha legalább is négylovas hintón utazott volna és amikor a régi tégláégetőnél kiért a rétre és rászakadt a végeláthatatlan napsugaras kékség, immár nem is négylovas hintót, hanem egyenesen a mesebeli repülő-szönyeget érezte maga alatt. Az árokpartot tengerpartnak nézte és amikor az élénkzöld sarjadó fűvel borított töltésoldalon leheveredett pihenni és lefényképezte a közelben játszó, legelésző két fiatal csikót, szentül hitte, hogy valamelyik szlovéniai hegy oldalában heverészik.

Késő délután volt már, amikor megérkezett Zentára. A járási bizottságban konferencia volt, ott voltak az elvtársak a szuboticiai kerületi bizottságból, sürgött forgott mindenki és furcsa pillantásokat vetettek a szemelláthatóan napsugaras kedvű kanizsai legénykére, mintha csak azt mondták volna:

— Na ez is alighanem betért valahova útközben.

Mitya, a titkár nem volt ott. Betegszabadságon volt. Feri, a másodtitkár helyettesítette. Nála jelentkezett a kanizsai, amikor az borzas fejjel, gigombolt ingnyakkal kijött a már órák óta tartó értekezletéről.

— Megjöttem — mondta a legény.

— Látom. Szép tőled — válaszolta a kis emberke, miközben iratokat kapart ki az egyik íróasztal fiókjából. — Hívott valaki?

— Nem hívott senki. Csak úgy eljöttem... kérni akarok valamit.

— No, ki vele...

— Szerétném, ha elengednél holnap Szuboticára.

— Mit akarsz te Szuboticán?

— Házasodni — rebegte elvörösödve a legény.

Feri, akit Mitya ügylátszik nem avatott be ebbe az ügybe, kekre nyitotta a szemét:

— Házasodni?

— Igen, holnap lesz az esküvőm...

Feri egy ideig gondolkozott, azután — ez volt a szokása — gyors ideges mozdulatokkal kétszer egymásután beleturt a hajába és megszólalt:

— Ja, ja...! Mindíg kitaláltok valamit... Házasodni máskor is lehet. Most más dolgunk van. Eredj vissza Kanizsára földet osztani. Holnap konferencia lesz. — Ezzel szusszantott egyet, így fejezte

ki elégedetlenségét, ezekkel a fiatalokkal szemben, akiknek örökké ilyen komolytalanságokon jár az eszük és eltűnt a konferenciaszobában.

A kanizsai legényke pedig, látva hogy oda az esküvő, nagybúsán megkérte a hivatalnokot, hívja fel telefonon Szuboticát és értesítse a menyasszonyt az ügy fejleményeiről, azután kiballagott az esti vonathoz a vasútállomásra.

**

Másnap délelőtt hamar végetért Kanizsán a földosztó konferencia. Az egybegyűltek nem találtak kivetnivalót az igénylők névsorában, hiszen valamennyi földhözragadt szegényember volt, akire igen-igen ráfért az a pár holdacska, amit kaptak. Legfeljebb azért morogtak néhányan, hogy ők még nem kerültek sorra és nem jut majd nekik a réti földekből, de mivel délután ötre volt bejelentve a következő konferencia, ezek is megvígáztalódtak.

A titkár a kipirult arcok és lángoló tekintetek láttán el is felejtette saját házassági bajait és csak akkor jutottak eszébe, amikor konferencia után, a napfényes utcán, az irodája felé ballagva Nikolával, az Udba-tiszttel találkozott. Ekkor más is eszébe jutott és felragyogott a képe:

— Szervusz Nikola! Mit csinál a motorod?

— Semmit. Alszik, — dörmögte a hatalmas, nagydarab ember, aki a kabátja alól kidúdorodó, ágyúnak is beillő revolvertok miatt olyan volt, mintha derékban púpos volna.

— Ráérsz egy kicsit, Nikolácska?

— Attól függ, hogy mire, — vonakodott Nikola, mert gyanus volt neki a hízelgés.

— Vigyél be a motoroddal Szuboticára.

— Szuboticára? Minek?

— Meg akarok nőszülni.

— Megbolondultál? — hördült fel Nikola, s bár nő ember volt, arcán őszinte megdöbbenés látszott.

— Dehogy bolondultam. Ma kellene az esküvőnek lenni.

— Hm! Szívesen bevinnélek, de nincs benzinem.

— Mennyi kell?

— Úgy két liter.

— Van a tűzoltóknak, — bökte ki gyorsan a titkár.

— Azt nem szabad bántani. Szigorúan tilos, — mondta Nikola és elkomorodott a város tűzbiztonságának védelmében.

— Van a városnak is eldugva valamennyi.

— Van. Onnan lehetne szerezni.

— Kálmánt kellene megkörnyékezni, a városi mehanikust...

Addig tanakodtak, amíg valahogy mégis csak előkerült a két liter benzin és egy telefonjelentés kíséretében a kis motorkerékpár elpöfögött Szubotica felé. Az első defekt Horgos előtt volt, a második Palics alatt és elmult dél is, mire szutykosan, maszatosan berontottak a lányos házhoz:

— Gyerünk! Gyorsan!

— Hova? — képedt el Mária.

— Esküvőre. Jelentették Kanizsáról, hogy jövünk.

— Jelentették, de talán csak nem képzeled, hogy ilyen maszatosan végigmegyek veled az utcán? ... Legalább mosakodj meg! — Ezzel Mária betuszkolta jövendobelijét a fürdőszobába és utána kiáltott: — Add ki a ruhádat! ...

Munkához látott az egész család. Az anyós a gyűrött ruhát vasalta, az após borotválta a vőlegényt, a menyasszony pedig a fürdőszoba ajtaja előtt állva vezényelt:

— A kád mögött van a síkálókefe! ... Ha szappannal nem megy le, van ott egy doboz mosópor is. Próbáld meg azzal ...

Egy óra mult már amikor a megmosdatott és valamennyire rendbeszedett vőlegénnyel elindult az esküvői menet. Sietni kellett, mert félkettőig dolgoztak a hivatalok. Elöl most a jegyespár, mögöttük Nikola baktatott, aki erre az ünnepélyes alkalomra sem vált meg pisztolyától.

Amikor benyitottak az anyakönyvvezetőhöz, a tapasztalt, régi hivatalnok néhány pillantással felmérte a lakodalmásokat és miután nem sok jót nézett ki belőlük, rájukfördedt:

— Szóval, maguk esküdni akarnak.

— Azt.

— Mikor hirdették ki magukat?

— Nem hirdettek ... és nem tudtam, hogy azt is kell, — képedt el a vőlegény.

— Sajnálom. Akkor nincs esküvő — mondta szerntelenül az anyakönyvvezető és fölénye tudatában hátat fordított a társaságnak, mint aki befejezettnek tekinti az ügyet. Azután, mintha megdöngölte volna magát, mégegyszer visszafordult és odavetette:

— Kivéve, természetesen, ha diszpenzációt hoznak.

— Diszpenzációt? Az micsoda?

— Engedély. Esküvői engedély, — mondta az anyakönyvvezető és mosolygott, mintha csak azt mondogatta volna: „Mindegy neked öcsém, hogy mi az. Nem ilyeneknek osztogatják azt, mint te...”

— És hol lehet azt kapni? — nyakaskodott a legény.

— A kerületi belügyi osztályon. Csak előbb kérvényt kell beadni, fiam, — válaszolta angyali szelídséggel az anyakönyvvezető, szentül meggyőződve, hogy megadta a kegyelemdőfést.

— Az hol van? — vakkantotta türelmetlenül a legény.

— Fönn a második emeleten, — hangzott a válasz és az anyakönyvvezető tágranyitotta szemét ennyi nyakasság láttán. A legény azonban hivatalból megtanulta már, hogy sok mindent lehet, ha az ember nagyon akarja. Kiperdült az ajtón, hármásával ugrotta a lépcsőket és rohant fel a második emeletre: „Kerületi belügyi osztály” — morogta — hisz ott Misa a főnök! — és mielőtt az elképedt titkárnő bármit is tehetett volna már benn is volt a főnöki irodában.

— Szervusz Misa! Ti adjátok a diszpenzációt?

— Szervusz testvér. De sietős a dolgod. Úlj le egy kicsit.

— Nem ülök.

— Hát akkor maradj állva — vont vállat Misa. — Aztán mi-nek neked a diszpenzáció?

— Nősülni akarok.

— Megbolondultál? — kérdezte Misa nevetve és a még mindég libegő legénykére nézett, akiről mindent el lehetett hinni, csak azt nem, hogy komoly férjjelölt. De azután látva, hogy vendége hajthatatlan, ő is elkomolyodott, behívta a gépirónőt és lediktálta az engedélyt.

Mire a legényke berontott az anyakönyvvezetőhöz, kezében lobogtatva a diszpenzációt, negyedkettő volt már. Az anyakönyvvezető meghökkenve nézte a papirost, megforgatta, megtapogatta, azután végigmérte a házasulandókat, mintha az imént nem jól látta volna őket. Megcsóválta fejét és az eskető szoba felé indulva békülékeny hangon megszólalt:

— Na jöjjenek be.

A szerényen berendezett kis szobában a vőlegény és a menyasszony beültek a jegyesek számára odakészített első két támlás székbe. Nikola pedig mögójük ült és sokáig fészkelődött, mert az a szörnyű pisztolytáska sehogyan sem akart beleférni a tanúk számára fenntartott szűk kis karosszékbe.

— Hol a másik tanú? — kérdezte az anyakönyvvezető.

— Nincs, — nyögte megsemmisülten a vőlegény.

Az anyakönyvvezető szájátva bámult ekkora könnyelműség láttán, de még mielőtt magához tért volna és kijelentette volna, hogy tanú nélkül nincs esküvő, a legényke az ajtó felé ugrott és futtában csak annyit, szólt vissza:

— Hozom!

Odakünn, a városháza homályos, boltíves folyosóján megtorpant a legény lendülete. Most mi lesz? Felment volna Misáért, de kezdte szégyelni a dolgot. A folyosó kanyarulatánál egy ember tűnt fel:

— Péro! — ötlött a legény eszébe, — együtt voltunk tanfolyamon. — És már futott is az ismerős felé.

— Pérokám! De rég láttalak!

— Én is téged. Merre vagy?

— Kanizsán. Hát te?

— Itt dolgozom a városházán.

— Pérokám, te mindig jóbarátom voltál. Teszel nekem egy szivességet?

— Lehet, csak ki vele.

— Legyél a tanúm.

— Milyen tanú?

— Ej, hát esküvői tanú.

— Node, ember! Hogy gondolod? Csak így váratlanul? Hiszen fel se öltöztem rendesen!

A legény végignézett rajta, azután saját kopott ruháján, amelyet elviselt német katonaköpenyből varrt egy elkeseredett kanizsai szabó és nyelt egyet:

— Mindegy. Te csak gyere! ...

Az anyakönyvvezető megsemmisülten nézte, mint vonszolja be kabátujjánál fogva a tanút, de nem szólt semmit. Beletörődött a sorsába.

Péro, rettentően vörösödve és félhalkan még mindig szabadkozva, leült Nikola mellé, aki úgy nézett végig mindent, mintha szentül meg volna győződve, hogy minden esküvőnek ez a renjemódja. A legény pedig nagyot sóhajtva visszaült a helyére és oda szólt az anyakönyvvezetőnek:

— Azt hiszem, kezdhethük.

— Menyasszony, kérem az okmányait, — mondta az anyakönyvvezető. Mária felállt és átadta az okmányköteget.

— Vőlegény, kérem az okmányait, — mondotta ismét az anyakönyvvezető. A legény felállt és átnyújtott neki egy írást, amellyel a kanizsai népfelszabadító bizottság hivatalosan igazolta, hogy titkárja még nőtlen ember. Az anyakönyvvezető megcsóválta a fejét.

— Ez nem elegendő.

— Más nincs.

— Hogyan? Nincsenek személyi okmányai?

— De vannak, — ugrott a legényke és blúza felső zsebéből elővette katonai igazolványát.

— Ez nem elég! — förmedt rá az anyakönyvvezető, — nem érvényes!

— Hogyan? Magának a népfelszabadító hadsereg igazolványa nem érvényes? ...

Az anyakönyvvezető pislogott egyet-kettőt, és a második szék-sorba nézett, ahol Nikola pisztolya hetvenkedve kidudorodott a szék karfája fölött. Megvakarta az üstökét, mondani akart valamit, de úgylátszik, eszébe juthatott a villámgyorsan megszerzett diszpenzáció a nem mindennapi tanúszerzés és jobbnak látta, ha nem kezd ki ezzel a furcsa szerzettel. Söhajtott hát egyet, és mint aki végleg kapitulált, elkezdte az esketési szertartást.

**

Az esküvő után Péro azonnal megszökött. Csak Nikola ment el a családi ebédre, amely egészen szűk körben folyt le, mivel előző nap, a zentai telefonjelentés alapján, valamennyi meghívottnak lemondták az esküvőt.

Délután háromkor a kis motor már vidáman pöfögött vissza Kanizsa felé. Vitte Nikolát és a titkárt, azzal, hogy az asszonyka az esti vonattal utánuk megy.

Talán mondanom sem kell, hogy a délutáni földosztó konferencia után megint csengett a telefon és Zenta sürgős jelentést és sürgősen újabb jegyzékeket kért.

Így azután azon sem kell csodálkozni, hogy az asszonykát este senki sem várta a számára vadidegen vasútállomáson és amikor ki-sírt szemmel benyitott a titkári irodába, az ujdonsült férj csak annyit mondott neki:

— Tedd le azt a koffert és gyere ide.

Leültette maga mellé, elébe tett egy nagy ívet, tollat nyomott a kezébe és dolgozni kezdtek. A földigénylők névsorára itt-ott, még lehullt egy-egy könnycsepp és megcsillant a lámpafényben, mint a drágagyöngy. Azután azt is felitta a papir.

Csak egy furcsa, száraz kis tintafolt maradt belőle mire elhalványult a lámpa fénye és rájuk virradt a hajnal.